

Așadar, elementul V din formula inițială se încadrează perfect în formula finală, îndeplinind aceeași funcție ca și celelalte elemente tradiționale, tipice pentru finalul basmului.

Tot în procesul de simplificare, de sărăcire a formulelor tradiționale se încadrează și următorul fenomen: formulele finale dispar, iar în locul lor se folosesc anumite expresii prin care povestitorul constată sfârșitul narațiunii: „Ș-apoi, asta-i gata!” (I, 492); „Îi gata poveste” (II 33); „S-a terminat!” (I, 50; cf. II, 468, 479, I, 530). Astfel de încheieri simple sînt destul de răspîndite în basmul universal; le-am întîlnit în basmele rusești, ucrainiene, cehe, bulgare, italiene etc. În colecțiile clasice basmul românesc nu cunoaște, de regulă, fenomenul respectiv, în schimb el este destul de frecvent la povestitorii contemporani.

Și în cadrul formulei finale are loc uneori distrugerea rimei. În culegerile vechi, de pildă, întotdeauna elementul D₃ rima cu elementul B (B^v): „Și-am încălecat p-un pai de săcară și v-am spus o poveste (minciună) în astă sară”¹. Întîlnim acum, pentru prima dată, o formulă în care elementele respective nu mai rimează: „S-am încălecat pi un pai d’i săcară, și iar am spus o mins’ună!” (II, 344; cf. I, 194).

Desigur că dispariția rimei își are cauze diverse, dintre care considerăm că cea mai importantă o constituie circulația slabă a basmelor. Prin urmare, din moment ce basmele se spun la intervale de timp foarte mari (fenomen frecvent la povestitorii contemporani de la care s-au înregistrat basmele noastre) este firesc să se uite chiar și o formulă fixată de rimă, care de obicei are o mai mare stabilitate. În cazul nostru însă trebuie să facem o precizare. Povestitorul a cărui formulă am reprodus-o mai sus (E. Fieraru) are un bogat repertoriu de formule, majoritatea în versuri; prin urmare, dispariția rimei din formula citată ar putea fi considerată ca un simplu accident. Credem însă că este vorba de cu totul altceva. În formula tradițională, elementul D₃ (pai de săcară) nu rima de fapt cu elementul B (poveste) sau cu B^v (minciună), ci cu adverbul „astă sară”, care fixa momentul povestirii. Desigur că, inițial, a existat o concordanță între momentul relatării basmului („astă sară”) și formula respectivă; treptat însă, pe măsură ce formula s-a răspîndit, ea începe să fie folosită și în mod mecanic. Așadar, indiferent dacă basmul era povestit seara sau ziua, unii povestitori foloseau formula: „Am încălecat p-un pai de secară și v-am spus o poveste (o minciună) în astă seară”.

Același lucru se poate spune și despre formula finală, atît de frecventă în basmul slavilor de răsărit: „Я там был, мѣд-вино пил, по усам теколо, а в рот не попало”, care este folosită, în mod mecanic, și de către unele povestitoare; singura schimbare pe care povestitoarele respective o introduc în formulă o constituie punerea verbelor la genul feminin: „Я там была и мѣд-вино пила, по усам текло и в рот не попало”².

Folosirea unor astfel de formule nu constituie însă o fatalitate, povestitoarea poate foarte bine să evite formula respectivă sau s-o schimbe, fapt care

¹ Al. Vasiliu, *op. cit.*, p. 60, 231; cf. I. G. Sbiera, *Povești populare românești*, Cernăuți, 1886, p. 48, 168, 169, 177.

² A. N. Afanasiev, *Народные русские сказки*, vol. I—III, Moscova 1958, II, p. 368.